

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.02.1998, sp. zn. 3 Cdon 1349/96, ECLI:CZ:NS:1998:3.CDON.1349.1996.1

Číslo: 33/1999

Právní věta: Ustanovení § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. se vztahuje na náhrady, které pozemkový fond poskytuje podle první věty § 18a odst. 1 tohoto zákona, tedy na případy, kdy pozemkový fond poskytuje oprávněným osobám náhrady namísto obce nebo okresního úřadu včetně náhrad poskytovaných podle § 14 odst. 1 téhož zákona.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.02.1998

Spisová značka: 3 Cdon 1349/96

Číslo rozhodnutí: 33

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 229/1991 Sb. § 14 odst. 1
§ 18a odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal žalobou podanou proti České republice – Okresnímu úřadu v P. a proti Pozemkovému fondu České republiky, aby soud uložil některému z žalovaných povinnost zaplatit mu částku 195 274,60 Kč. Uvedl, že dne 25. 3. 1993 uzavřel s žalovaným okresním úřadem dohodu o vydání věci a o poskytnutí náhrady za zbourané a nevydávané budovy podle ustanovení § 14 a § 16 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (ve znění pozdějších předpisů), v celkové výši 395 274,58 Kč. Okresní úřad v Příbrami však žalobci vyplatil jen první splátku ve výši 200 000 Kč. Částku 195 274,60 Kč, splatnou do 31. 12. 1993, odmítl okresní úřad vyplatit s poukazem na novelu zákona č. 229/1991 Sb., provedenou zákonem č. 183/1993 Sb., která mezitím nabyla účinnosti, neboť tato novela upravuje režim náhrad poskytovaný v případě, kdy povinnou osobou je okresní úřad, odchýlně od dohody uzavřené mezi účastníky. Proto se žalobce domáhal zaplacení zbývajících částky u soudu; pozemkový fond pak žaloval, jak uvedl, z opatrnosti, neboť ustanovení § 18a zákona č. 229/1991 Sb., které bylo do zákona vloženo zákonem č. 183/1993 Sb. a které stanoví povinnost pozemkového fondu poskytnout náhradu v případě, že povinnou osobou je okresní úřad, ani jiná ustanovení této novely neřeší režim smluv uzavřených před účinností novely.

Žalovaní požadovali zamítnutí žaloby. Uváděli, že ustanovení § 18a zákona č. 229/1991 Sb. již neumožňuje, aby žalobci byla celá částka poskytnuta v hotovosti, neboť stanoví, že oprávněné osobě

lze poskytnout hotovost ve výši stanovené zvláštním předpisem, tedy ve výši 10 000 Kč; jinak lze náhradu poskytnout převedením nemovitosti ve správě pozemkového fondu nebo v cenných papírech, které nemají povahu státních dluhopisů.

Rozsudkem z 16. 2. 1995 Okresní soud v Příbrami žalobě vyhověl vůči Pozemkovému fondu České republiky. Žaloba proti České republice - Okresnímu úřadu v P. byla zamítnuta, neboť tento žalovaný pozbyl v důsledku novely zákona č. 229/1991 Sb., provedené zákonem č. 183/1993 Sb., pasivní legitimace. Vzhledem k tomu, že žalobce nepodal do této části rozsudku soudu prvního stupně odvolání, nabyl rozsudek v zamítavé části právní moci a Česká republika - Okresní úřad v P. nebyla nadále účastníkem řízení. Soud prvního stupně vyslovil názor, že ustanovení § 18a zákona č. 229/1991 Sb. řeší pouze právní nástupnictví žalovaného do práv a povinností, které z dohody uzavřené s žalobcem vyplývaly pro Okresní úřad v P., nemění však dohodnutý předmět plnění, tedy zaplacení celé požadované částky v hotovosti. Dohoda o způsobu vypořádání byla totiž uzavřena před uvedenou novelou zákona č. 229/1991 Sb. v souladu s tehdy platnými předpisy a ani zmíněná novela na ní nemůže nic měnit.

Na základě odvolání žalovaného rozhodoval ve věci Krajský soud v Praze, který rozsudkem ze 6. 6. 1995 rozsudek soudu prvního stupně v odvoláním napadené části potvrdil. Odvolací soud konstatoval, že na danou věc se ustanovení § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., upravující způsob poskytnutí náhrady žalovaným, nevztahuje. Odvolací soud uvedl, že "podle ustanovení § 18a odst. 2 citovaného zákona náhrada spočívá v poskytnutí nemovitosti ve správě pozemkového fondu nebo v poskytnutí hotovosti ve výši stanovené zvláštním předpisem, popřípadě v cenných papírech, které nemají povahu státních dluhopisů".

Tímto zvláštním předpisem stanovím výši náhrady v hotovosti poskytované podle zákona č. 229/1991 Sb. (ve znění zákona č. 93/1992 Sb.) je nařízení vlády č. 504/1992 Sb., které nabylo účinnosti dnem 1. 1. 1993. Jde o nařízení, kterým vláda České republiky podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (ve znění zákona č. 93/1992 Sb.), nařídila v § 1 určitou výši náhrady v hotovosti, vyplácené na základě výzvy původního vlastníka Ministerstvem zemědělství České republiky za pozemky, které se podle zákona nevydávají a za které nebyl poskytnut jiný pozemek.

Jak již bylo uvedeno, v daném případě však nejde o náhradu za pozemky, které se nevydávají podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. (ve znění zákona č. 183/1993 Sb.) - na náhradu se výslovně vztahuje nařízení vlády č. 504/1992 Sb., ale o náhradu za obytné budovy, hospodářské budovy a jiné stavby, které nelze vydat, protože nejen že zanikly, ale byly i se stavebními pozemky a zahradami převedeny na jiné osoby (čtyři manželské dvojice), a za pozemek, který se nevydává, nebyl poskytnut pozemek jiný, tedy podle ustanovení § 14 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb.

Jestliže jen u náhrady za pozemky podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. je náhrada stanovena zvláštním předpisem, jak také tento zvláštní předpis, tj. nařízení vlády č. 504/1992 Sb. výslovně stanoví, pak na jiné náhrady, jakou je v daném případě náhrada podle ustanovení § 14 odst. 1 citovaného zákona, tento zvláštní předpis nedopadá. K tomu pak nutno uvést i to, že v ustanovení § 16 odst. 2 téhož zákona se hovoří o ostatních náhradách podle ustanovení § 14, § 15, z čehož je zřejmé, že jde o různé samostatné náhrady, a že jen na náhrady za pozemky podle § 16 odst. 1 se vztahují zvláštní předpisy, tj. nařízení vlády č. 504/1992 Sb. Nutno uvést dále i to, že toto nařízení vlády nabylo účinnosti již dnem 1. 1. 1993 a pokud by se týkalo daného případu, pak by žalobci byla neoprávněně vyplacena již první splátka náhrady ve výši 200 000 Kč v dubnu 1993 Okresním úřadem v P.

Novela zákona o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, provedená zákonem č. 183/1993 Sb., který nabylo účinnosti 1. 7. 1993, v ustanovení § 18a v odstavci prvním

stanovila osobu, která je povinnou poskytnout náhradu oprávněným osobám za osoby povinné, pokud těmito jsou obce a okresní úřady. V odstavci druhém pak učinila odkaz na zvláštní předpis pro poskytnutí náhrady v hotovosti, tj. na nařízení vlády č. 504/1992 Sb., který však nabyl účinnosti ještě před novelou zákona č. 229/1991 Sb., tj. zákona č. 183/1993 Sb. Šlo tedy jen o zvýraznění tohoto zvláštního předpisu, který byl účinným již od 1. 1. 1993 pro postup Pozemkového fondu namísto Ministerstva zemědělství.

Odvolací soud však připustil proti svému rozsudku podle ustanovení § 238 odst. 2 písm. a) o. s. ř. dovolání, když právní otázku zásadního významu spatřoval "ve výkladu ustanovení § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. ve znění zák. č. 183/1993 Sb. a výkladu nařízení vlády č. 504/1992 Sb. v tom, zda tento zvláštní předpis se týká jen náhrad poskytovaných podle ustanovení § 16 odst. 1 či i náhrad poskytovaných podle ustanovení § 14, § 15 zákona č. 229/1991 Sb. v otázce plnění v hotovosti".

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které opírá o důvod uvedený v ustanovení § 241 odst. 2 písm. d) o. s. ř. Dovolatel tvrdí, že ustanovení § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. se vztahuje i na náhrady poskytované Pozemkovým fondem České republiky podle ustanovení § 18a odst. 1 téhož zákona. Nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, že § 18a odst. 2 tohoto zákona jen zvýraznil skutečnost, že náhrady podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. se poskytují způsobem tam uvedeným, a tvrdí, že Pozemkový fond ČR náhrady podle § 16 odst. 1 tohoto zákona neposkytuje, neboť tyto náhrady vyplácí jménem státu Ministerstvo zemědělství (§ 10 odst. 1 písm. i/ zákona č. 243/1992 v platném znění) a žalovaný je právnickou osobou zřízenou zákonem, a není tedy ani jinou právnickou osobou, jejímž zřizovatelem nebo zakladatelem je stát, který náhradu podle ustanovení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. poskytuje. Proto navrhuje, aby napadený rozsudek, jakož i předcházející rozsudek soudu prvního stupně byly zrušeny a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud shledal dovolání důvodným. Zrušil proto rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Předmětem dovolacího řízení je posouzení otázky, zda § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. v platném znění se vztahuje i na poskytování náhrad podle ustanovení § 14 tohoto zákona; v dané věci totiž žalobce podle zjištění odvolacího soudu uplatňoval nárok podle § 14 odst. 1 citovaného zákona a podle stanoviska odvolacího soudu se § 18a odst. 2 tohoto zákona na takový případ nevztahuje. S výše citovaným právním názorem odvolacího soudu se dovolací soud neztotožňuje.

Podle první věty ustanovení § 18a odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. (v platném znění) Pozemkový fond poskytuje náhrady oprávněným osobám v případech, kdy je povinnou osobou obec nebo okresní úřad. Právní norma obsažená v § 18a odst. 2 citovaného zákona pak stanoví, že náhrada spočívá v poskytnutí nemovitostí ve správě Pozemkového fondu nebo v poskytnutí hotovosti ve výši stanovené zvláštním předpisem, popřípadě v cenných papírech, které nemají povahu státních dluhopisů. Zvláštním předpisem, uvedeným v tomto zákonném ustanovení, je podle poznámky 13c) k zákonu č. 229/1991 Sb. nařízení vlády č. 504/1992 Sb. Ustanovení § 18a bylo do zákona č. 229/1991 Sb. zařazeno novelou, provedenou zákonem č. 183/1993 Sb., který nabyl účinnosti dne 1. 7. 1993.

Dovolací soud nesdílí právní názor odvolacího soudu, podle něhož se forma náhrady upravená v § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. vztahuje pouze k náhradám, poskytovaným podle § 16 odst. 1 tohoto zákona. Ze systematického zařazení tohoto ustanovení naopak jasně vyplývá, že se vztahuje na náhrady, které Pozemkový fond poskytuje podle první věty § 18a odst. 1 citovaného zákona, tedy ve všech případech, kdy Pozemkový fond poskytuje oprávněným osobám náhrady namísto obce nebo okresního úřadu. Na tom nic nemění skutečnost, že § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. při

stanovení výše hotovosti, kterou lze na náhradu poskytnout, odkazuje na nařízení vlády č. 504/1992 Sb., které bylo vydáno s účinností k 1. 1. 1993 k provedení § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., který vydání takového zvláštního předpisu předpokládal. Je zřejmé, že zákonodárce zamýšlel upravit výši náhrady v hotovosti, poskytované Pozemkovým fondem podle věty první § 18a odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., stejným způsobem, jak to učinil v souvislosti s náhradami podle ustanovení § 16 odst. 1 tohoto zákona. Proto v poznámce k § 18a odst. 2 citovaného zákona výslovně odkázal na nařízení vlády č. 504/1992 Sb., které do té doby provádělo pouze § 16 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb. Lze tedy konstatovat, že od 1. 7. 1993, kdy nabyl účinnosti zákon č. 183/1993 Sb. a tedy i § 18a zákona č. 229/1991 Sb., je nařízení vlády č. 504/1992 Sb. prováděcím předpisem nejen k § 16 odst. 1 tohoto zákona, ale i k § 18a odst. 2 téhož zákona, přičemž § 18a odst. 2 se vztahuje i k první větě § 18a odst. 1 tohoto zákona, podle kterého Pozemkový fond poskytuje náhrady oprávněným osobám v případech, kdy je povinnou osobou obec nebo okresní úřad. Poskytuje-li tedy Pozemkový fond oprávněné osobě náhradu, která jí náleží podle § 14 odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb., namísto povinné osoby, kterou je okresní úřad, je třeba postupovat podle ustanovení § 18a odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb. Obdobně je tomu i v případě náhrad, poskytovaných Pozemkovým fondem podle ustanovení § 15 odst. 2, 3 ve spojení s první větou § 18a odst. 1 zákona č. 229/1991 Sb.

Z uvedeného je patrné, že právní otázky, jejichž řešení považoval odvolací soud za zásadní, a proto připustil proti svému rozsudku dovolání, posuzuje dovolací soud jinak, než soud odvolací. Z hlediska uplatněných dovolacích důvodů je tedy dovolání důvodné. Proto nezbylo, než napadený rozsudek zrušit (§ 243b odst. 1, věta za středníkem, o. s. ř.) a vrátit věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Přitom je právní názor soudu, který rozhodoval o dovolání, závazný (§ 243d odst. 1, věta druhá, o. s. ř.).